

**„Südost-Forschungen. Internationale Zeitschrift für Geschichte, Kultur und Landeskunde Südosteuropas”. Band 68, 2009. Im Auftrag des Südost-Institutes, geleitet und herausgegeben von Ulf Brunnbauer und Conrad Clewing. R. Oldenbourg Verlag München, 2010, 807 p.**

Continuând o tradiție mai veche a istoriografiei privitoare la Europa centrală și răsăriteană, volumul 68 al anuarului Südost-Institut-ului ne prezintă și prin prezentul număr o multitudine de abordări științifice care acoperă mai multe epoci istorice.

Cele cincisprezece studii prezente în secțiunea dedicată acestora sunt înșiruite cronologic, după epoca sau perioada tratată, și debutează cu o interesantă prezentare a tânărului cercetător Mihailo Popović, care abordează evoluția așezărilor din văile râurilor Strumica și Strumešnica în perioada bizantină târzie și în cea otomană (1259-1600); prin folosirea unei mari varietăți de surse, dar și a mai multor hărți și statistici, cercetătorul vienez reușește să creioneze dinamica așezărilor umane de-a lungul unei vaste perioade. Urmează studiul care tratează dovezile timpurii ale introducerii *timar*-ului în Balcani, semnat de către Konstantinos Moustakas; acest material redactat în limba engleză subliniază importanța amintitului sistem pentru expansiunea otomană și folosirea vastă a acestuia în cadrul expansiunii otomane.

Materialul următor, semnat de Olga Katsiardi-Hering, dedicat profesorului Harald Heppner la împlinirea vârstei de 60 de ani, prezintă răzcoalele și revoluțiile supușilor creștini sud-est-europeni din Imperiul Otoman în perioada 1530-1821. Folosind o viziune comparativă, autoarea prezintă seria mișcărilor antiotomane, care au avut intensități diferite, de la simple răzcoale locale și până la mișcări revoluționare care luptau pentru înființarea de state independente, desprinse din Imperiul Otoman.

Contribuția următoare, semnată de către Alexander Záh, tratează „istoria construcțiilor venețiene din Nauplia” (Nafplion) în perioada 1686-1715; acest oraș, care a funcționat ca și capitală a noii provincii venețiene Morea, a constituit un loc propice pentru construcții în stil venețian, care au schimbat mult arhitectura acestei așezări.

O tematică de actualitate – istoria provinciei Kosovo – este abordată de către Eva Anne Frantz din Viena, în studiul intitulat *Violența ca factor al dezintegrării în Imperiul Otoman – forme ale violenței cotidiene în sud-vestul Kosovei în anii 1870-1880, în oglinda rapoartelor consulare austro-ungare*. Rapoartele consulare, redactate în Prizren, pe care se bazează redactarea materialului, prezintă modul în care violența cotidiană devine un simptom al destrămării Imperiului Otoman, în contextul rezistenței față de reformele otomane ale anului 1860, dar și în acela al tensiunilor dintre creștini și musulmani.

Următorul studiu, redactat de către cercetătorul Krisztián Csaplár-Degovics din Budapesta, tratează într-un mod captivant felul în care lucrarea istoricului Lajos von Thallóczy (*Istoria Albaniei scrisă de un Gheg care-și iubește țara*) a influențat evoluția paradigmatelor istoriografice albaneze. Lucrarea amintită a fost redactată în anul 1896, într-un moment de maxim interes al Occidentului față de Albania, dar și discuțiile prezente în acest studiu privitor la evoluția actuală a amintitelor paradigme este de mare actualitate.

Pe paginile următoare, Dževad Juzbašić din Sarajevo descrie momentul anexării Bosniei-Herțegovina de către Imperiul Austro-Ungar în anul 1908, mai ales prin prisma statutului de țară ce urma să fie emis. Acest act constitutiv a fost emis cu întârziere, a constituit obiectul unor dezbateri intense, centrate mai ales în jurul relațiilor agrare și a dorinței părții ungare de a căpăta aici o poziție dominantă; redactarea acestuia a fost întârziată și din cauza instabilității politice de la Budapesta, varianta finală a textului fiind promulgată doar în anul 1910.

O temă interesantă, legată de istoria medicinei, este dezbătută în articolul semnat de Indira Duraković din Graz, cu titlul *Balcanii ca loc de experimentare. Medici pe scena războaielor balcanice din anii 1912-1913*. Este vorba de descrierea activității unor medici din Austria și Ungaria care au fost prezenți pe teatrele de operațiuni, notându-și apoi observațiile în reviste de specialitate. Pe lângă faptul că participarea la un război îmbogățește experiența medicală, specialiștii au putut face aici un mare număr de observații și experimente, ale căror rezultate puteau fi implementate deja la fața locului. Așa a fost de

„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu» din Cluj-Napoca”, tom L, 2011, p. 433-437

exemplu în cazul epidemiilor, domeniu în care observațiile făcute în timpul războaielor balcanice au dus la progrese în domeniul controlului bolilor infecțioase și al igienei.

Cercetătoarea Nathalie Clayer din Paris prezintă în materialul următor aspecte ale procesului de albanizare de la frontiera dintre Albania și Grecia în perioada interbelică; studiul își focalizează atenția mai cu seamă asupra politicilor de învățământ de-o parte și de alta a frontierei, subliniind modul în care aspectele naționale și lingvistice capătă o pondere însemnată în cadrul procesului de învățământ.

Un alt studiu interesant, redactat tot în limba franceză, este intitulat *Autoritățile religioase musulmane oficiale față cu magia*. Este vorba despre autoritatea religioasă numită „comunitatea religioasă musulmană din Iugoslavia”, care a redactat în perioada interbelică mai multe materiale care dezbate practicile magice prezente în rândurile credincioșilor musulmani; conținutul acestora relevă numeroase aspecte legate de mentalitate și cotidian în Iugoslavia interbelică.

Problemele educației publice din Macedonia orientală și Tracia, precum și aspecte ale politicii naționale de educație în Bulgaria în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial sunt abordate de către Angel Chorpciev din Haifa. În aceste regiuni, ocupate de către Bulgaria în timpul conflagrației, a fost aplicată o politică de învățământ public care urmărea încorporarea cât mai rapidă a teritoriilor. Ocupația bulgară a acestor două regiuni constituie de asemenea tema următorului material, semnat de Vaios Kalogrias și Stratos Dordanas; în acest material, perioada ocupației este descrisă amănunțit, în funcție de domeniile în care au fost luate măsuri, deseori dure, în cadrul politicii dirijate de la Sofia.

Între studiile care abordează istoria recentă, studiul intitulat *Punk și Noul Val în Iugoslavia socialistă*, semnat de către Friederike Herbst, tratează aspecte culturale prezente în rândurile tineretului iugoslav, mai ales în ultimii douăzeci de ani ai regimului socialist, când deseori atitudinile prezente în cultură denotau poziționarea tineretului față de chestiunile politice. Rămânând în spațiul fostei Iugoslavii, Armina Galijaš ne prezintă aspecte ale prelucrării trecutului în Bosnia-Herțegovina, prin prisma „umorului și a discursului privind războiul în Bosnia”. La întrebarea, pusă în titlu, *Cum vorbesc bosniecii despre război?*, găsim numeroase răspunsuri în cuprinsul studiului. Impactul războiului din Kosovo asupra dinamicii democratizării în Serbia este abordat de către Florian Bieber (Graz) în studiul intitulat *Războiul din Kosovo ca mobilizare pentru schimbarea politică? Încercări de explicație pentru presiunea de democratizare în Serbia în vara anului 1999*. În acest context, este clar că urmările războiului din Kosovo pentru Serbia, între care și bombardamentele NATO, au avut un impact semnificativ asupra politicii Belgradului.

În cadrul secțiunii „cercetări sud-est-europene” se află o descriere a viziunii istoriografice italiene asupra ocupației italiene în Croația din timpul celei de-a doua conflagrații mondiale (Sanela Hodzic), o prezentare comparativă a imaginilor naționale și istorice din ghidurile turistice referitoare la România și Ucraina, redactată de către Johannes F. Kontny. În cadrul acestui studiu, atenția este focalizată asupra reprezentării unor momente din istorie, etnogeneza, mitul „epocii de aur”, precum și modelele de eroi ori victime din istoria celor două țări.

Secțiunea este completată cu două necroloage, care prezintă viața și activitatea regretaților istorici Sima Ćirković (1929-2009) și Norbert Reiter (1928-2009).

În secțiunea următoare, dedicată recenziilor, găsim descrieri și note de lectură despre numeroase lucrări apărute în ultima vreme, structurate atât tematic (bibliografii, izvoare, lucrări istorice), cât și cronologic, de la Evul Mediu până la istoria recentă și la lucrările care abordează perioade mai vaste. Pentru a avea un acces mai facil la conținutul întinsei secțiuni cuprinzând recenziile (aproape 300 de pagini) a fost inserat la final un registru topografic, tematic și al numelor autorilor ori titlurilor cărților recenzate.

Privind în ansamblu, putem considera că acest număr al tradiționalei și prestigioasei reviste „Südost-Forschungen” păstrează valoarea științifică a seriei din care face parte, putându-se afirma că este vorba de un veritabil model de publicație științifică dedicată istoriei sud-est-europene. Diversitatea și complexitatea evoluțiilor istorice se reflectă în structura fiecărui număr al acestei serii. Autorii materialelor științifice, provenind din varii areale culturale, oferă o multitudine de abordări, prezentate în limbi de circulație internațională. Din prezentarea materialelor nu lipsesc hărțile, tabelele, ilustrațiile, iar accesul cititorului la conținut este ușurat prin prezența cuprinsului tradițional, al unui cuprins alfabetic, al indicelui de autori (p. IX) și a indicelui recenziilor. Volumul nu trebuie să descurajeze cititorul prin cantitatea vastă

de informații oferite, ci, din contră, se impune ca un instrument util, indispensabil unei cercetări de înaltă calitate racordată la ultimele trenduri în domeniu.

Loránd L. Mádly

### „Arhiva Maramureșeană”, nr. 3, 2011

Aducem la cunoștința cititorilor faptul că în luna februarie 2011 va fi lansat numărul 3 al revistei „Arhiva Maramureșeană”, realizată de Arhivele Naționale Maramureș în colaborare cu Asociația Arhiviștilor „David Prodan” Maramureș.

Pentru necunoscători, trebuie să menționăm faptul că este vorba despre o revistă al cărei prim număr a apărut în anul 2008, că apare o singură dată pe an, iar cei care o realizează sunt angajații Arhivelor Naționale din județul Maramureș. Colectivul, foarte tânăr de altfel, nu se află la prima tentativă de acest gen. În anul 2006, a fost lansat primul și singurul număr al revistei „Maramureș – colț de țară”, care, în ciuda conținutului riguros, atractiv și deosebit de interesant din punct de vedere științific, a întâmpinat numeroase critici cu privire la titlu. Aceste critici, considerate îndreptățite, au fost însușite de către colectivul redacțional și, doi ani mai târziu, în 2008, a fost lansat primul număr al revistei „Arhiva Maramureșeană”.

Obiectivele avute în vedere de către colegiul de redacție sunt cultivarea interesului și prețuirii pentru documentul istoric în opinia publică, formarea cititorului (cercetători/iubitori de istorie) în spiritul „adevărului istoric”, descoperirea trecutului și popularizarea istoriei Maramureșului, indiferent de perioada istorică (comitat, județ, regiune etc.), prin valorificarea în mod obligatoriu a informațiilor din documente.

Colegiul de redacție este alcătuit din prestigioși profesori universitari și cercetători din țară și străinătate: prof. univ. dr. Pogany István, Univ. Warwick (UK); prof. univ. dr. Farago Tamás, Univ. „Corvinus” Budapeșt (Hungary); prof. univ. dr. Vasile Vesa, Univ. Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca (România); conf. univ. dr. Ovidiu Ghitta, Univ. „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca (România); conf. univ. dr. Ionuț Costea, Univ. „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca (România).

La rândul său, redacția este formată din arhiviștii Arhivelor Naționale Maramureș, după cum urmează: drd. Klara Gușeth – redactor șef, drd. Marius Uglea – secretar de redacție, Diana Mureșan, prof. Amalia Mojolic, drd. Robert Tokolyi, prof. Vasile Rogozsan, prof. Zsolt Varga, Ana Maria Voicu, Iuliu Grec.

Marea majoritate a studiilor publicate au fost întocmite de către arhiviștii maramureșeni, însă până în prezent la revistă au colaborat cercetători, profesori sau istorici atât din țară, cât din străinătate. Dintre aceștia amintim pe prof. univ. dr. Pogany Istvan de la Universitatea Warwick din Marea Britanie, prof. univ. dr. Farago Tamas de la Universitatea „Corvinus” din Ungaria, arhiviștii drd. Livia Ardelean și dr. Ioan Dordea de la Arhivele Naționale Cluj-Napoca, muzeograful drd. Boroica Ioan, Drd. Andrea Dobeș, profesorul Drd. Dan Andrei Filip, ziaristul Ioan J. Popescu etc.

Temele abordate de către cei care colaborează la realizarea acestei reviste sunt dintre cele mai diverse, făcând referire la toate epocile istorice care pot fi documentate arhivistic și au în comun două lucruri: toate valorifică documentele păstrate de Arhivele Naționale și au în centrul atenției Maramureșul cu etapele sale de evoluție: comitat, județ, regiune etc.

Revista a evoluat în cei trei ani de apariție. Dacă primul număr a cuprins doar opt studii, în numărul al doilea acest număr a crescut la 12 studii și două recenzii, iar al treilea număr conține paisprezece studii, două prezentări de fonduri, două recenzii și șase note bibliografice.

Dintre studiile și articolele de istorie publicate în cel de-al treilea număr amintim câteva titluri: *Ocupații tradiționale în Maramureș în secolul al XVII-lea* (drd. Livia Ardelean), *Personalul Cămarii Salinare maramureșene în jurul anului 1600* (drd. Gluck Laszlo), *Istoria Liceului Reformat din Sighetul Marmației* (Balogh Bela), *Considerații cu privire la o nouă mărturie despre Episcopia Ortodoxă de Maramureș* (Drd. Mihai Georgiță), *Transportarea sării maramureșene în interiorul iazigilor și cumanilor* (Szikszai Mihaly), *Date cu privire la viața arhivarului principal al comitatului Maramureș Gyorgy Petrovay 1845-1916* (Dr. Cseh Geza), *Câteva date cu privire la epidemiile de holeră din Maramureș în secolul al XIX-lea* (Varga Zsolt), *Considerații generale referitoare la populația greco-catolică din*

*localitatea Șomcuta Mare în a doua jumătate a secolului al XIX-lea* (Ioan Vasile Rogozsan), *Câteva date cu privire la familia Pokol de Lozna Mare* (drd. Robert C. Tokolyi), *Organizațiile comunităților evreiești din Sighet 1918-1940* (Ioan J. Popescu), *Colonia de muncă de la Mina Cavnice, componentă a sistemului concentraționar românesc* (drd. Uglea Marius), *Canonicul Czumpel Lajos în dosarele Securității 1950-1967* (drd. Andrea Dobeș) etc.

Până în prezent, „Arhiva Maramureșeană” s-a bucurat de succes atât pe plan local, cât și pe plan național și mai ales internațional, fiind sprijinită de autoritățile locale, reprezentanți ai sistemului privat etc. Este o revistă în curs de acreditare CNCIS, în prezent fiind depusă documentația pentru încadrarea în categoria C. Revista se regăsește în baze de date din Ungaria, Austria, Marea Britanie și în cataloagele marilor biblioteci publice din România.

Criteriile de acceptare a conținutului, condițiile de redactare a manuscrisului, procesul de evaluare a manuscrisului, precum și alte informații despre revista „Arhiva Maramureșeană” pot fi accesate pe adresa <http://arhivamm.wordpress.com>.

Robert C. Tokolyi

### „Studii de atelier. Cercetarea Minorităților Naționale din România”

Seria „Studii de atelier” fiind publicată de Institutul pentru Studierea Problemelor Minorităților Naționale (instituție publică cu sediul în Cluj-Napoca) constituie un punct de reper pentru ceea ce se urmărește în mod științific cu privire la minoritățile etnice. Cu alte cuvinte, ea se încadrează în „cercetarea multidisciplinară” a diferitelor aspecte a ceea ce apare sau poate fi plasat /prins sub noțiunea de etnicitate.

Lăsând deoparte generalitățile, seria prezentată aici are deja o scurtă istorie, primul număr fiind publicat în 2008, iar în prezent ajungându-se la numărul 37. Pe lângă continuitatea publicației (37 de numere apărute în aproximativ trei ani), trebuie să menționăm că ele apar în trei limbi (mai multe în limba română, dar sunt și numere care au apărut în limba engleză sau în limba maghiară în mod exclusiv, de unde vine și denumirea trilingvă a publicației, adică „Studii de atelier/ Working papers/ Műhelytanulmányok”). De remarcat este și faptul că au apărut și câteva numere bilingve (în diferite combinații între cele trei limbi menționate, de ex. primul număr intitulat *Evoluția populației maghiare din România. Rezultate și probleme metodologice/ Evolution of the Hungarian Population from Romania. Results and Methodological Problems*, autori Kiss Tamás și Csata István, sau numărul 35 cu titlul *Kolozsvár, Nagyvárad és Nagyvárad zsidó tülélői. A Zsidó Világkongresszus 1946-os észak-erdélyi felmérése. The surviving Jewish inhabitants of Cluj, Carei and Oradea. The survey of the World Jewish Congress in 1946* (în română, *Ancheta Congresului Mondial Evreiesc efectuată în Transilvania în 1946 privind supraviețuitorii Holocaustului, autori Gidó Attila și Sólyom Zsuzsa*).

Sub forme diferite – fie cu caracter bibliografic, fie ca rapoarte despre anumite anchete sociologice, fie având abordări teoretice –, toate pornesc mai mult sau mai puțin din domeniul științelor sociale. Și astfel am și ajuns la tematica lucrărilor: după cum deja se poate bănui, avem de a face cu diverse teme. Fără să le enumăr pe toate, în ceea ce urmează mă voi referi la câteva numere (evident în mod subiectiv), cu speranța să vă ofer o imagine cât mai amplă asupra întregii serii.

Se poate observa cu ușurință că cele două minorități etnice „numeroase” (adică maghiarii și românii) au o prezență pregnantă în domeniile de cercetare ale institutului: sunt prezentate, analizate diferite aspecte ale acestora, de ex. sub forma unor studii de caz (*Roma/Gypsies and Education in a Multiethnic Community in Romania* de Toma Stefănia sau *“We are Gypsies, not Roma!” Ethnic Identity Constructions and Ethnic Stereotypes – an example from a Gypsy Community in Central Romania* de Marin Timeea Elena), limba romani (*Viitorul limbii romani* de Yaron Matras) sau chiar arhitectura romilor (*Palatele țigănești. Arhitectură și cultură*, autor Rudolf Graf). La maghiari se concentrează pe dinamici demografice (a se vedea primul număr al seriei), pe bilingvism la nivel instituțional (*Utilizarea limbii maghiare în administrația publică locală și în instituțiile deconcentrate din județul Harghita*, coordonator Horváth István), etc. Dintre celelalte minorități, s-au publicat materialele și despre evrei (a se vedea analiza chestionarelor evreiești deja menționată), despre armeni (*Strategiile de reproducere culturală ale*

*minorităţii armene din România*, autor Veress Ilka) sau, sub egida religiei lor, chiar şi un text despre încorporarea tătarilor şi turcilor din Dobrogea (*Muslims in Romania: Integration Models, Categorization and Social Distance* de Kozák Gyula).

Relaţiile interetnice (a se vedea *Coeziunea socială şi climat interetnic în România, octombrie–noiembrie 2008*, autor Sólyom Zsuzsa) sau politicile faţă de minorităţi la nivel naţional (*Analiza finanţărilor alocate organizaţiilor minorităţilor naţionale* de Mohácsék Magdolna sau *Reprezentarea politică a minorităţilor naţionale în România /The political representation of national minorities in Romania* de Székely István Gergő) sunt şi ele teme care se regăsesc în revistă. Iar schimbările sociale mai ample, unde etnicitatea apare ca un variabil determinant, sunt şi ele abordate de către unii autori, de ex. *Semantică socială şi etnicitate. O tipologie a modurilor identitare discursive în România* de Marius Lazăr sau *Migraţia şi problemele ei: perspectiva transnaţională ca o nouă modalitate de analiză a etnicităţii şi schimbării sociale în România* de Remus Gabriel Anghel.

Desigur, câteva teme pot fi interpretate ca fiind mai cu greutate sau mai provocatoare, fie din punct de vedere „social” (de ex. incluziune/excluziune), fie „intelectual” (construcţii şi discursuri identitare), sau ca fiind mai aproape de „politic” (minorităţi etnice – instituţionalizare – reprezentare politică). Însă, dat fiind faptul că aceste etichete pot fi (şi sunt) schimbate una cu cealaltă în funcţie de context, aici ne oprim în încercarea de a stabili orice fel de structură/clasificare a lucrărilor. Şi acum vine întrebarea: care este politica editorială a institutului în ceea ce priveşte studiile de atelier? Fără să ne afundăm în semantica termenului „working paper”, avem de a face cu un sens mai flexibilizat (sau mai pozitiv), întrucât ideea de bază este ca cercetătorii angajaţi la institut, respectiv cercetători din afară, cadre universitare ş.a. (care colaborează/au colaborat în proiectele administrate de către institut) să publice din cercetările lor aflate în derulare sau completate deja.

Majoritatea studiilor de atelier au apărut în format tipărit, însă ele nu sunt puse în vânzare, ci se distribuie fie partenerilor institutului, la conferinţe, fie către domeniile specifice în care autorii îşi desfăşoară activităţile didactice şi de cercetare. În acelaşi timp, toate studiile sunt accesibile pentru descărcare şi de pe situl institutului. Scopul comun al studiilor de atelier constă în diseminarea periodică a unor informaţii şi cunoştinţe acumulate, care indică pentru publicul vizat (reţele de cercetători, reprezentanţii minorităţilor şi factori de decizie) dinamica unor cercetări sociale într-un cadru instituţional mai nou.

V. Peter